

zaključka da kršćani i muslimani vjeruju u istoga Boga. Uostalom, i Deklaracija o nekršćanskim religijama »Nostra Aetate«, koju Volf citira, nigdje ne navodi da se radi o »istom« Bogu: »Crkva gleda s poštovanjem i muslimane koji se klanjaju jedinomu Bogu, živom i subzistentnom, milosrdnom i svemogućem, stvoritelju neba i zemlje, koji je govorio ljudima.« (NA 3, 1) Upravo suprotno, »ispovijesti« vjere u Trojstvo i utjelovljenje daju nam zaključiti da kršćani i muslimani ne vjeruju u istoga Boga i da su kršćanstvo i islam različite religije. Odnosno, blaže rečeno, vjeruju u istoga Boga, ukoliko vjeruju primjerice u jednoga Boga, Boga Stvoritelja itd. No, ne vjeruju u istoga Boga, ukoliko kršćani vjeruju u trojedinoga Boga i utjelovljenoga Boga. A upravo »ispovijest« u takvoga Boga mijenja sliku Boga i daje drukčiji pogled na cjelokupnu zbilju: antropologiju, odnos religije i države, pitanje patnje i nasilja te mnoge druge teme koje je Volf propustio spomenuti. No, bolje je slijediti formulaciju 2. vatikanskoga sabora koji uopće ne koristi pojam »isti«, pojam koji je opterećen alternativom: ili isti Bog, ili idol. Isto tako, neprihvatljivo je da netko bude istodobno potpuno kršćanin i potpuno musliman.

Činjenica da kršćani i muslimani ne vjeruju u istoga Boga, ne znači da muslimani vjeruju u idola, kako nam Volf sugerira ako ne prihvatimo njegovu tezu. (str. 259.) To kršćani ne tvrde ni za druge religije, a kamoli za islam. Kršćani i muslimani vjeruju u jednoga Boga i Stvoritelja te se time isključuje idolatrija.

Također je neprihvatljiva teza da će nevjera u istoga Boga otežati dijalog između jedne i druge religije. Suodnos među religijama ne ovisi o istom Bogu. To vjerno svjedoči prisutnost kršćanstva među drugim religijama koje se daleko više razlikuju od kršćanstva pa gotovo da i nema konflikata

među njima. Kako i sam Volf upozorava, nerijetko upravo sličnosti izazivaju puno veće sukobe. (str. 247.-248.) Odatle ne treba postojati bojazan s kršćanske strane da će isticanje razlika između islama i kršćanstva produbiti postojeće sukobe, ako se ima na umu »ljubav prema bližnjemu«, ako se »s poštovanjem« gleda na muslimane. (NA 3, 1) Jer, mjerilo za odnose među religijama, pa tako i s islamom, ne može biti samo ljubav, nego i istina.

Kao što rekosmo, temeljena nakana knjige Miroslava Volfa jest poziv kršćanima da promijene svoj negativni stav spram islama, da uoče »dostatne sličnosti«. No, koliko god Volf isticao da su Trojstvo i utjelovljenje bitne odrednice kršćanstva te da prihvaća »klasične izričaje kršćanske vjere« (str. 11.), ipak govor o Trojstvu i utjelovljenu kao »opisima« stvara dojam relativiziranja jednoga i drugoga nauka te ga približava pluralističkoj teologiji religija.

Ivica Raguz

Hans Küng

Uvod u kršćansku vjeru.

*Apostolsko vjerovanje
protumačeno našim
svremenicima*

– Svjetlo riječi, Sarajevo, 2011., 298 str.

Švicarski teolog i ekumenist Hans Küng, u svojim teološkim stavovima jedan od najpoznatijih kontroverznih teologa današnjice, u svakoj svojoj knjizi pokazuje zavidnu erudiciju znanja i originalnost načina promatranja obrađivane teme. To se može ustvrditi i s obzirom na knjigu koju ovdje predstavljamo »Uvod u kršćansku vjeru. Apostolsko vjerovanje protumačeno našim

suvremenima«. Knjiga je na njemačkom jeziku doživjela već dva izdanja, a nedavno je prevedena i na hrvatski jezik te je u izdanju sarajevskoga Svjetla riječi ugledala svijetlo dana i postala dostupna zainteresiranim čitateljima i na našim prostorima.

Küng na jedan vrlo zanimljiv i originalan način tumači pojedine članke iz sadržaja Apostolskoga vjerovanja, i to imajući pred očima suvremenog čovjeka s kojim autor vodi svojevrsan dijalog, uzimajući u obzir njegova brojna skeptična pitanja s obzirom na same izričaje ovoga simbola vjere. Küng smatra, dakle, da je potrebno svaku riječ Apostolskog vjerovanja prevesti suvremenom čovjeku i na taj način učiniti ga razumljivim. Mogli bismo reći da se radi o svojevrsnoj apologetici ili bolje rečeno opravdanosti prihvaćanja svakog pojedinoga članka Apostolskog vjerovanja, ukoliko je teološki ispravno interpretiran. Küng pritom ne luta u nekoj apstraktnoj, strogo teološki obojenoj jezičnoj sferi, nego prilagođava svoje izričaje čovjeku današnjice.

Knjiga je podijeljena u šest glavnih dijelova u kojima autor pokušava »pokazati kako se može razumjeti dvanaest članaka tradicionalnog vjerovanja: onoga vjerovanja, koje bez sumnje ne potječe od apostola, ali je nadahnuto njihovom radosnom vijesti« (str. 17.). U prvom dijelu autor općenito obrazlaže fenomen vjerovanja, a onda tematizira i odnos vjere prema znanosti, primjerice prema kozmologiji i biologiji.

U središtu pozornosti drugoga dijela ove knjige jest osoba Isusa Krista s tajnom utjelovljenja i vjere u Božje sinovstvo. Kao i u cijeloj knjizi, Küng i ovdje koristi mogućnosti suočavanja s aktualnim temama i vjerojatnim pitanjima suvremenika, kao što je pitanje evolucije i odnosa vjere u inkarnaciju prema njoj.

I u trećem dijelu knjige Küng promišlja o osobi Isusa Krista, ali sada u kontekstu smisla križa i umiranja na njemu. On pritom dotiče suvremeniku zasigurno vrlo zanimljive teme poput one o interpretaciji Isusa kao političkog revolucionara ili pitanja o krivnji za Isusovu smrt. Küng u ovom kontekstu tumači i Kristovo umiranje na križu ukazujući na zabludu »patripasionizma«, a onda se dotiče i teološki vrlo teškog problema teodiceje kao i tzv. teologije šutnje kao često najprimjerenijeg odgovora na taj problem (str. 143.).

U četvrtom dijelu Küng obrazlaže sadržaje Apostolskog vjerovanja koji se odnose na Kristov silazak nad pakao i njegovo uskrsnuće i uzašašće na nebo. On ovdje problematizira i pitanje vjere u prazan grob, zatim pitanje reinkarnacije, a onda pokušava pojasniti i pravo značenje Kristova uskrsnuća.

O Duhu Svetomu, Crkvi, općinstvu svetih i otpuštenju grijeha kao zasebnim člancima Apostolskog vjerovanja Küng piše u petom poglavlju svoje knjige, pokušavajući suvremeniku na primjeren način približiti ispravno teološko značenje ovih sadržaja vjere. Obrazlažući vjeru u Duha svetoga autor se ovdje dotiče i kršćanskoga nauka o Presvetom Trojstvu.

Konačno, u šestom poglavlju, Küng tumači posljednje članke Apostolskog vjerovanja, odnosno vjeru u uskrsnuće mrtvih i u život vječni. On i ovdje koristi mogućnost govora o suvremeniku zanimljivim pitanjima poput onoga o posljednjem sudu, opstojnosti zloga, čistilištu i smislu ljudskoga života uopće.

Već iz ovog kratkog prikaza sadržaja knjige postaje jasno da je knjiga zanimljiva i s obzirom na teme koje autor dotiče i integrira u obrazlaganje pojedinih članaka Apostolskog vjerovanja. Sam izbor tema

rezultat je zasigurno i izbora fiktivnog suvremenika za dijalog i razumijevanja za njegova brojna skeptična pitanja. Zanimljivost Küngovih interpretacija jest i stil pisanja koji je provokativan. Tako, primjerice, kada objašnjava kršćansko shvaćanje neba on započinje pitanjem »može li se poslije Galileja još uvijek vjerovati u nebo« (str. 245.). Smatramo da se i na taj način autor približava suvremenicima i privlači pozornost čitatelja.

U svim ovim interpretacijama osjeti se Küngova temeljna linija, odnosno činjenica da je on ekumenski teolog. On pledira za neumoran dijalog između kršćanstva i drugih religija, napose židovstva i islama, pa autor tumači neke sadržaje kršćanske vjere, poput one o Presvetom Trojstvu, imajući i taj kontekst pred očima.

Küngova prepoznatljivost po njegovoj kritici prema Crkvi očita je i u ovoj knjizi. U kontekstu analize Crkve općenito ili, konkretnije, njezina institucionalnog elementa, Küng je žestok i ne zazire od vrlo teških riječi. Tako on smatra, primjerice, općepoznatom stvari da je Crkva danas zapala u krizu legitimiteta (str. 202.) i ukazuje na katastrofalnu pastoralnu politiku »za koju će morati i pred Bogom i pred poviješću odgovarati odgovorni u biskupstvu, kao što je to bilo i s njihovim nerazboritim prethodnicima u vremenu reformacije« (str. 204.), zatim nimalo ugodno konstatira da je *Opus Dei* »klerikalno-fašističkog porijekla« (str. 218.). Rekli bismo, »tipično küngovski«! Međutim, paralelno s takvom retorikom ne izostaje i obrazloženje zašto ostati u toj i takvoj Crkvi iz čega postaje razvidno da je Küng zagovornik tzv. kritičke lojalnosti Crkvi (str. 206.).

Knjiga je tiskana s tvrdim uvezom i jako je dobro opremljena. Njezina posebna vrijednost jest u opskrbljenosti ilustracijama onih

umjetničkih slika na koje i sam Küng ukazuje u svojim promišljanjima i tumačenjima pojedinih članaka Apostolskog vjerovanja. Čitatelj na ovaj način može lakše pratiti autorova promišljanja, a i sama je knjiga značajno obogaćena i zanimljivija za čitanje.

U pokušaju vrlo kratkoga pastoralno-teološkog vrjednovanja ove Küngove knjige, smatramo da prije svega valja istaknuti njezinu »kairološku« vrijednost, odnosno autorovo uvažavanje situacije suvremenoga čovjeka, kojemu se u kontekstu odnosa suvremenih znanstvenih dostignuća prema sadržaju kršćanske vjere nameću mnoga pitanja. Svaki pokušaj pružanja adekvatnog odgovora na ta pitanja i njegova racionalnog utemeljenja danas je više nego dobro došao. U tom kontekstu valja promatrati i ovaj Küngov pokušaj, koliko god njegov stil pisanja ili način razmišljanja u nekim stvarima možda nekoga iritirao (nositelji crkvenih službi?) ili nekome čak i teološki bio upitan (teolozi?).

Nadalje, čitatelj se može više ili manje slagati s Küngovom kritikom Crkve i s njezinom opravdanosti. No činjenica je da jedna zdrava kritika Crkve, napose njezina institucionalnog elementa, po sebi nikada nije loša, osim ako prelazi u čisto kritizerstvo bez ikakvih racionalnih argumenata! Teško je reći u kolikoj mjeri Küngova kritika Crkve doista proizlazi iz ljubavi prema toj istoj Crkvi!? Međutim, njegova lojalnost toj i takvoj Crkvi mu u velikoj mjeri ide u prilog. Nije rijetkost da upravo oni kojima je jako stalo do dobra Crkve i do njezina legitimiteta budu percipirani kao destruktivci ili protivnici zdravoga nauka i ustaljenoga reda u Crkvi. A zdrava (samo)kritika u kombinaciji s lojalnošću ne samo da je dobar nego zasigurno i (jedini!) produktivan pravac teološke i općenito crkvene djelatnosti.

Ivo Džinić